

Az erdélyi és az amerikai unitarizmusról

MOLNÁR LEHEL

• 2013 tavaszán Claudia Elferdink, a Connecticut állambeli Madison Unitárius Univerzalista Egyházközség lelkésznője, nyugdíj előtti alkotói szabadságából önkéntes munkavégzéssel egy hónapot töltött a levéltárunkban.

Ez idő alatt a 19. század végi és 20. század eleji angol és amerikai levelekről regesztákat készített. Munkája során különösen felkeltette az érdeklődését a John Fretwell és Anna Richmond által az erdélyi unitárius egyháznak küldött levelei. Claudia, miután visszautazott az Államokba, eldöntötte, hogy feldolgozza őket, különös tekintettel azokra a levelekre, melyekből körvonalazódott az Anna Richmond és családja által egy, a kolozsvári unitárius tanári szék felállítására szükséges nagyvonalú, 10 000 USD-os pénzadomány története, valamint az adomány erdélyi recepcióját is fel kívánta dolgozni. A levelek is megemlítik, hogy Anna Richmond először 1875-ben 5000 USD-t, majd a halála után, 1882-ben utódai még 5000 USD-t adományoztak, hogy a korábbi adományt 10 000 USD-ra egészítsék ki. (Claudia korábban is foglalkozott kutatómunkával, az első angol lelkésznőről írt tanulmányt, aki az oxfordi Manchester College-ban végzett, *The Life and Theology of the Reverend Margaret Brackenbury Crook* című tanulmányt magyar fordításban a Magvetőben is megjelentettük.)

Claudiával levélben és Skype-on azóta is tartom a kapcsolatot, és ez év elején az az ötlete támadt, hogy a Richmond Annával foglalkozó magyar nyelvű tanulmányok angolra való fordítása, valamint az amerikai kutatómunkája költségeinek a fedezésére nyújtunk be egy közös pályázatot az amerikai Unitarian Universalist Funding Programhoz.

Időközben kiderült, hogy a Unitarian Universalist History and Heritage Society (Unitárius Univerzalista Történelem és Örökség Társaság) három évente tartandó konferenciáját idén október 27–30. között Minneapolisban rendezi meg *Beyond Boundaries: Controversies, Frontiers, and Growth in Unitarian Universalism* (Határokon túl: viták, határok és növekedés az unitárius univerzalizmusban) címmel. Ekkor Claudióval arról beszélgettünk, hogy Richmond Annáról egy határokon átvágó panelelőadást lehetne tartani a konferencián, amennyiben a szervezők erre

érdemesnek tartják a jelentkezésünk. A konferenciára való jelentkezésünket elfogadták, és így március közepén a UUFP-hoz a fordításra, a kutatómunkára, a konferencián való részvételre pályázatot nyújtottunk be, amihez egyházunk részéről Bálint Benczédi Ferenc püspök úr adott támogató ajánlást. A pályázat elbírálása érdekében két amerikai bíráló, Martha Niebanck és Jacob Kipp Skype-beszélgetésre kért fel.

Ezt követően a UUFP május közepén értesített, hogy a bírálók egyöntetű véleménye alapján sikeres volt a pályázatunk, és így folyó év október 25–30. között részt vehetünk a Minneapolisban megrendezésre kerülő konferencián. Claudióval egy 60 perces panelelőadást tartottunk, melyben Claudia eddigi Richmond-kutatásairól referált, alulírott pedig az unitárius levéltárunkról, és a benne található nemzetközi érdeklődésre is számot tartható dokumentumainkról.

A rangos konferencián dr. Tisa Wenger (Yale Egyetem) és Rosemary Bray McNatt, a Starr King Lelkészképző igazgatója tartottak kiemelt előadást. A résztvevők minden bizonnyal szellemiekben gazdagodva térhettek haza, hiszen

olyan témákról hallhattak előadásokat, kutatási beszámolókat, mint az amerikai unitárius univerzalizmus XVIII. századi gyökerei (Elihu Palmer szabadgondolkodó tanai), az unitárius univerzalista papnők helyzete, az unitáriusok szerepe a XX. századi Minneapolis rettenetes körülmények között működő elmeegógyintézet színterének javításában, az őshoznos indián közösségek és a fehér unitáriusok kapcsolatai az elfeledett, unitárius alapítású Montanai Ipari Bennlakásos Iskola Indiánoknak története tükrében, a 19. századi angolszász gyarmatosító szellem és a portlandi unitárius univerzalista nőmozgalmak kapcsolata, a XIX. századi minneapoliszi Hermann Bisbee lelkész szellemi öröksége, aki korát és egyházát megelőzve szállt síkra az evolúciós tanok, a nők jogai és a faji egyenlőség mellett, az amerikai unitarizmus és univerzalizmus története és így tovább.

Amerikai utamra elkísért a feleségem, Szabó Éva is, aki az Erdélyi Magyar Televízió *Hitélet* c. műsorának vezetője és szerkesztője, és a konferencián sor került az általa a levéltárunkról készített kisfilm angol feliratos bemutatására is.

Richmond Anna – a fénykép a Magyar Unitárius Egyház tulajdonában van